

Binarne operacije

October 22, 2021

Neka je $A \neq \emptyset$.

Unarna operacija skupa A je svaka funkcija $' : A \rightarrow A$.

Binarna operacija skupa A je svaka funkcija $* : A^2 \rightarrow A$.

Uobičajeno je da se za unarne operacije koriste simboli: $-$, $-^{-1}$, $'$ i slično, a za binarne: $+$, $\cdot$, $\oplus$, $\odot$, $*$ i slično.

Takođe se umesto $*(a, b)$ piše $a * b$, na primer, umesto $+(1, 2) = 3$ piše se $1 + 2 = 3$.

Ako je $*$ binarna operacija nepraznog skupa A uređen par $\mathcal{A} = (A, *)$ se naziva **grupoid**.

Uređen par $(A, *)$ je grupoid ako je $A \neq \emptyset$ i operacija $*$ zatvorena u skupu A , tj. važi

$$\forall x, y \in A \implies x * y \in A.$$

Primer: Da li su sledeći uređeni parovi grupoidi?

$$(\mathbb{N}, +)$$

$$(\mathbb{N}, \cdot)$$

$$(\mathbb{N}, -)$$

$$(\mathbb{Z}, -)$$

$$(\mathbb{Z}, \cdot)$$

$$(\mathbb{Z} \setminus \{0\}, :)$$

$$(\mathbb{R}, :)$$

$$(\mathbb{R} \setminus \{0\}, :)$$

$$(\{-1, 0, 1\}, +)$$

$$(\{-2, -1, 0, 1, 2\}, \cdot)$$

Binarne operacije se obično zadaju (definišu) korišćenjem:

► Kejlijevih tablica.

Pomoću Kejlijevih tablica se mogu zadati unarne i binarne operacije na konačnom skupu A . Na primer neka je $A = \{0, 1, 2, 3\}$

'		*	0	1	2	3
0	0	0	1	2	3	3
1	3	1	2	3	3	3
2	2	2	3	3	3	3
3	1	3	3	3	3	3

$0 * 0 = 0$
mušovljivo 3
 $0 = 3$

► Poznatih binarnih operacija .

Pomoću poznatih operacija mogu se zadati nove unarne i binarne operacije. Na primer na skupu $A = \{0, 1, 2, 3\}$ su sa

$$x' = \begin{cases} 0, & x = 0 \\ 4 - x, & x \neq 0 \end{cases} \quad \text{i} \quad x * y = \min \{x + y, 3\}$$

definisane iste operacije ' i * koje su definisane Kejlijevim tablicama datim iznad.

Osobine grupoida.

Neka je A neprazan skup.

- ▶ Grupoid $(A, *)$ je asocijativan (polugrupa) ako

$$\forall x, y, z \in A, x * (y * z) = (x * y) * z.$$

- ▶ Grupoid $(A, *)$ je komutativan ako

$$\forall x, y \in A, x * y = y * x.$$

- ▶ Grupoid $(A, *)$ je idempotentan ako

$$\forall x \in A, x * x = x.$$

► Grupoid $(A, *)$ je sa levim neutralnim elementom ako

$$\exists e \in A, \forall x \in A, e * x = x.$$

Grupoid $(A, *)$ je sa desnim neutralnim elementom ako

$$\exists e \in A, \forall x \in A, x * e = x.$$

Elemenat $e \in A$ je neutralni elemenat grupoida $(A, *)$ ako je on istovremeno i levi i desni neutralni elemenat.

► Neka je $e \in A$ levi neutralni element grupoida $(A, *)$. Ako

za neki elemenat $x \in A$, $\exists x' \in A$, $x' * x = e$

tada je x' levi inverzni elemenat elementa x .

Neka je $e \in A$ desni neutralni element grupoida $(A, *)$. Ako

za neki elemenat $x \in A$, $\exists x' \in A$, $x * x' = e$

tada je x' desni inverzni elemenat elementa x .

Neka je $e \in A$ neutralni element grupoida $(A, *)$. Ako za neki elemenat $x \in A$ postoji elemenat $x' \in A$ koji je istovremeno i levi i desni inverzni elemenat elementa x , tada je elemenat x' inverzni elemenat, elementa x .

- Grupoid $(A, *)$ je kancelativan ako za $\forall x, y, z \in A$, važi

$$x * y = x * z \implies y = z \quad (\text{levi zakon kancelacije}),$$

$$y * x = z * x \implies y = z \quad (\text{desni zakon kancelacije}).$$

- Grupoid $(A, *)$ je sa levim nilpotentnim elementom ako

$$\exists 0 \in A, \forall x \in A, 0 * x = 0.$$

Grupoid $(A, *)$ je sa desnim nilpotentnim elementom ako

$$\exists 0 \in A, \forall x \in A, x * 0 = 0.$$

Elemenat $0 \in A$ je nilpotentni elemenat grupoida $(A, *)$ ako je on istovremeno i levi i desni nilpotentni elemenat.

$$A = \begin{bmatrix} 2 & -1 \\ 1 & 2 \end{bmatrix}$$

$$B = \begin{bmatrix} 1 & 1 \\ 1 & 1 \end{bmatrix}$$

$$C = \begin{bmatrix} 2 & -1 \\ 3 & -3 \end{bmatrix}$$

$$AB = AC = \begin{bmatrix} 1 & 1 \\ -2 & -2 \end{bmatrix}$$

$$B \neq C$$

$$BA \neq CA$$

Ako postoji neutralni element, on je jedinstven.

Ako postoji inverzni element, on je jedinstven.

Ako je grupoid komutativan, levi neutralni element mora biti i desni, levi inverzni element mora biti i desni, levi nilpotentni element mora biti i desni, tj. pri ispitivanju neutralnog, nilpotentnog i inverznih elemenata dovoljno je ispitivati samo leve, odnosno samo desne.

Ako u asocijativnom grupoidu postoje i neutralni i inverzni elementi on je kancelativan.

Ako je neka operacija zadata preko poznatih binarnih i unarnih operacija, tada se pri ispitivanju njenih osobina koriste poznate osobine operacija preko kojih je definisana.

Neka je $\mathcal{A} = (A, *)$ grupoid, i neka je B neprazan podskup skupa A .

Ukoliko je $\mathcal{B} = (B, *)$ grupoid, tj. ako je operacija $*$ zatvorena u skupu B , tada je $\mathcal{B}$ **podgrupoid** grupoida $\mathcal{A}$.

Operacija $*$ grupoida $\mathcal{B}$ je ustvari restrikcija operacije $*$ grupoida $\mathcal{A}$, ali je uobičajeno da se one isto označavaju.

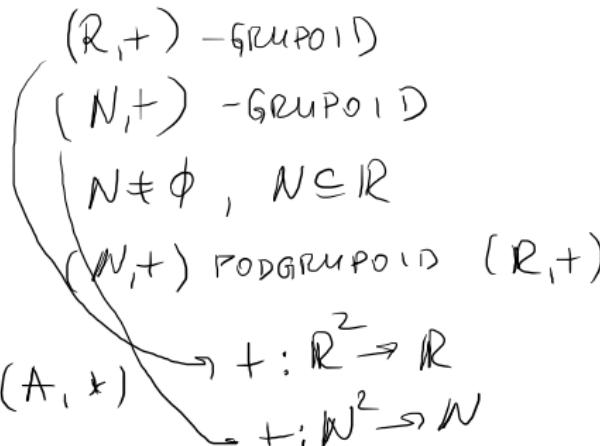
Zakonitosti u kojima od kvantifikatora figuriše samo $\forall$ (na primer komutativnost i asocijativnost) prenose se sa grupoida na svaki njegov podgrupoid.

$(A, *)$ - GRUPOID

$B \neq \emptyset \wedge B \subseteq A$

$(B, *)$ - GRUPOID

$\Rightarrow (B, *)$ PODGRUPOID

Primer: Neka je $A = [0, 1]$ i $B = \{0, 1\}$. Ispitati da li su uređeni parovi $(A, \min)$ i $(B, \min)$ grupoidi i ako jesu ispitati njihove osobine.

$$\min \left(\frac{1}{2}, \frac{1}{3} \right) = \frac{1}{3}$$

$(A, \min)$ jeste grupoid jer:

- ▶ $A \neq \emptyset; \checkmark$

$$\forall x, y \in A, \min(x, y) = \begin{cases} x & \in A \\ y & \in A \end{cases} \quad \checkmark$$

- ▶ zatvorenost: važi jer za

$$\forall x, y \in A, \min(x, y) \in [x, y] \subseteq A, \quad \checkmark$$

$$(\mathbb{N}, -)$$

Za grupoid $(A, \min)$:

- ▶ asocijativnost: važi jer za

$$\forall x, y, z \in A, \min(x, \min(y, z)) = \min(x, y, z) = \min(\min(x, y), z);$$

$$1-3=-2 \notin \mathbb{N}$$

$$\forall x, y, z \in A, \min(x, \min(y, z)) = \min(x, y, z) = \min(\min(x, y), z); \quad \checkmark$$

- ▶ komutativnost: važi jer za

$$\forall x, y \in A, \min(x, y) = \min(y, x); \quad \checkmark$$

- ▶ idempotentnost: važi jer za

$$\forall x \in A, \min(x, x) = x; \quad \checkmark$$

- neutralni elemenat: je 1 jer je za

$$\forall x \in A, \min(x, 1) = x$$

$$A = [0, 1]$$

$$\forall x \in A, \min(1, x) = x; \quad \checkmark$$

- inverzni elementi: samo elemenat 1 ima inverzni i to je sam sebi inverzan, tj. važi $\min(1, 1) = 1$, ostali elementi nemaju inverzne;

$$\min(1, x) = \cancel{x}$$

- nilpotentni elemenat: je 0 jer je za

$$\forall x \in A, \min(0, x) = 0;$$

$$\min(1, 1) = 1$$

BROJ 1 IMA INVERZNU
I TO SAMOG VREDNOSTI
OSTAVI NEMADU

- kancelativnost: ne važi jer je na primer

$$\min(0, x) = 0$$

$$\min(\cancel{0}, 1) = \min(\cancel{0}, 0), \quad \text{a} \quad 0 \neq 1.$$

" "

0   0

$$A = [0, 1]$$

$$\cancel{\min 1} = 0$$

$$\cancel{\min 0} = 0$$

NEKA JE $x = \min$

$$\begin{aligned} 0 &\neq 1 = 0 \\ 0 &\neq 0 = 0 \end{aligned}$$

$$B = \{0, 1\}$$

Skup B je neprazan podskup skupa A , i on je zatvoren za operaciju $\min$ jer

$$\forall x, y \in B, \min(x, y) \in \{x, y\} \subseteq B,$$

pa je $(B, \min)$ grupoid, što znači da je $(B, \min)$ podgrupoid grupoida $(A, \min)$. Kako je operacija $\min$ u skupu B restrikcija operacije $\min$ u skupu A , i kako 1 i 0 pripadaju skupu B , u grupoidu $(B, \min)$ važe potpuno iste osobine kao i u grupoidu $(A, \min)$.

$(B, \min)$ GRUPOID ?

1) $B \neq \emptyset$

2) $\forall x, y \in B, \min(x, y) \in \{0, 1\} = B$

OPERACIJA $\min$ JE
ZATVORENA U B

$\Rightarrow (B, \min)$ GRUPOID

$\Rightarrow (B, \min)$ PODGRUPOID $(A, \min)$
 $1, 0$

Primer: Ispitati da li su uređeni parovi $(\mathbb{R}, \cdot)$, $(\mathbb{R} \setminus \{0\}, \cdot)$, $((0, \infty), \cdot)$, $((0, 1], \cdot)$, $((0, 1), \cdot)$, $(\{0, 1\}, \cdot)$, $(A, \cdot)$ gde je

$$x \cdot \frac{1}{x} = 1$$

$$\underline{x} \cdot x = \underline{0}$$

$$\emptyset \cdot x = \emptyset \cdot y$$

$$x \cdot y = \underline{x \cdot y}$$

$$0 \cdot 2 = 0 \cdot 3$$

$$2 \neq 3$$

$A = \{x \in \mathbb{Q} \mid 0 < x < 1\}$ i $(\mathbb{I}, \cdot)$ grupoidi i ako jesu ispitati njihove osobine. Odrediti koji su grupoidi podgrupoidi nekih drugih ovde posmatranih grupoida.

$$x \cdot \boxed{1} = 1$$

$$0 \cdot 0 = 0$$

$$\frac{1}{2} \cdot \boxed{\frac{1}{2}} = \frac{1}{2}$$

$$1 \cdot 1 = 1$$

Svi navedeni skupovi su neprazni.

.	$\mathbb{R}$	$\mathbb{R} \setminus \{0\}$	$(0, \infty)$	$(0, 1]$	$(0, 1)$	$\{0, 1\}$	A	$\mathbb{I}$
grupoid	+	+	+	+	+	+	+	-
asocijativnost	+	+	+	+	+	+	+	/
komutativnost	+	+	+	+	+	+	+	/
idempotentnost	-	-	-	-	-	+	-	/
neutralni elementi	1	1	1	1	-	1	-	/
inverzni elementi	0 nema, ostali +	+	+	1 ima, ostali -	-	1 ima, 0 nema	-	/
nilpotentni elementi	0	-	-	-	-	0	-	/
kancelacija	-	+	+	+	+	-	+	/

$$(\mathbb{I}, \cdot)$$

$$\sqrt{2} \cdot \sqrt{2} = 2 \cancel{4} \mathbb{I}$$

Napomena: $(\mathbb{I}, \cdot)$ nije grupoid jer skup $\mathbb{I}$ nije zatvoren za operaciju množenja. Na primer, $\sqrt{2} \cdot \sqrt{2} = 2 \notin \mathbb{I}$.

Svaki od posmatranih grupoida je sam sedi podgrupoid i osim toga:

- ▶ $(\mathbb{R} \setminus \{0\}, \cdot)$ je podgrupoid od $(\mathbb{R}, \cdot)$;
- ▶ $((0, \infty), \cdot)$ je podgrupoid od $(\mathbb{R}, \cdot)$ i $(\mathbb{R} \setminus \{0\}, \cdot)$;
- ▶ $((0, 1], \cdot)$ je podgrupoid od $(\mathbb{R}, \cdot)$, $(\mathbb{R} \setminus \{0\}, \cdot)$ i $((0, \infty), \cdot)$;
- ▶ $((0, 1), \cdot)$ je podgrupoid od $(\mathbb{R}, \cdot)$, $(\mathbb{R} \setminus \{0\}, \cdot)$, $((0, \infty), \cdot)$ i $((0, 1], \cdot)$;
- ▶ $(\{0, 1\}, \cdot)$ je podgrupoid od $(\mathbb{R}, \cdot)$;
- ▶ $(A, \cdot)$ je podgrupoid od $(\mathbb{R}, \cdot)$, $(\mathbb{R} \setminus \{0\}, \cdot)$, $((0, \infty), \cdot)$, $((0, 1], \cdot)$ i $((0, 1), \cdot)$.

Ako je operacija $*$ na nepraznom skupu A zadata Kejlijevom tablicom, neke od osobina se mogu proveriti "vizuelno" uočavanjem određenog, specifičnog, rasporeda u tablici.

- ▶ zatvorenost: u tablici se javljaju samo elementi skupa A ;
- ▶ komutativnost: tablica je simetrična u odnosu na glavnu dijagonalu;
- ▶ idempotentnost: na glavnoj dijagonali su poređani elementi skupa A onako kako su poređani u graničnoj vrsti i ~~koloničnoj~~ koloni;
graničnoj
- ▶ neutralni elemenat: $e \in A$ je levi neutralni elemenat ako je vrsta elementa e jednaka graničnoj vrsti, a $e \in A$ je desni neutralni elemenat ako je kolona elementa e jednaka graničnoj koloni;

- ▶ inverzni elemenat: ako je e levi neutralni elemenat, tada postoji levi inverzni elemenat x' elementa x ukoliko se u koloni elementa x pojavljuje bar jednom neutralni elemenat e , a ako je e desni neutralni elemenat, tada postoji desni inverzni elemenat x' elementa x ukoliko se u koloni elementa x pojavljuje bar jednom neutralni elemenat e . Svaki elemenat ima svoj inverzni akko se elemenat e pojavljuje tačno jednom u svakoj vrsti i koloni i simetrično je raspoređen odnosu na glavnu dijagonalu.
- ▶ nilpotentni element: element 0 je nilpotentni element ako su cela njegova vrsta i kolona popunjeni sa njim samim;
- ▶ asocijativnost i kancelacija se ne mogu ispitivati pomoću tablice.

Primer*: Neka je $A = \{a, b, c, d\}$, i neka je operacija $*$ skupa A zadata Kejlijevom tablicom

$$a * (d * a) = (a * d) * a$$

$$a * b = b * a$$

$$b = b$$

w

	a	b	c	d
a	a	b	a	b
b	b	b	b	b
c	a	b	c	d
d	b	b	d	d

$$\begin{aligned} b * a &= b \\ b * c &= b \end{aligned} \quad \left. \begin{aligned} b * a &= b \\ b * c &= b \end{aligned} \right\} \quad a \neq c$$

$$a * (a * a) = (a * a) * a$$

$$\begin{aligned} a * a &= a * a \\ a &= a \end{aligned}$$

- ▶ zatvorenost: u tablici se javljaju samo elementi skupa $A \neq \emptyset$, pa $(A, *)$ jeste grupoid;
- ▶ komutativnost: tablica je simetrična u odnosu na glavnu dijagonalu pa grupoid $(A, *)$ jeste komutativan;
- ▶ idempotentnost: na glavnoj dijagonali su poređani elementi skupa A baš onako kako su poređani u graničnoj vrsti i koloni pa grupoid $(A, *)$ jeste idempotentan;
- ▶ neutralni elemenat: elemenat $c \in A$ je neutralni elemenat grupoida $(A, *)$ jer je njegova vrsta jednaka graničnoj vrsti, a njegova kolona jednaka graničnoj koloni;

- ▶ inverzni elemenat: osim elementa c koji je sam sebi inverzan ($c * c = c$) ostali elementi nemaju inverzne;
- ▶ nilpotentni elemenat: elemenat $b \in A$ je nilpotentni elemenat jer se cela njegova vrsta i kolona popunjeni sa njim samim;
- ▶ grupoid $(A, *)$ nije kancelativan jer je recimo $ba = bd$ a $a \neq d$ (što se vidi iz tablice ali se nije moglo zaključiti na osnovu nje);
- ▶ da bi se ispitala asocijativnost grupoida $(A, *)$ potrebno je proveriti jednakost

$$x * (y * z) = (x * y) * z$$

$A = \{a, b, c\}$

za sve $x, y, z \in A$, što bi bilo $4^3 = 64$ slučaja.

Kako je c neutralni elemenat, ako bar jedna promenljiva (x, y ili z) ima vrednost c , jednakost $x * (y * z) = (x * y) * z$ će biti zadovoljena jer c kao neutralni elemenat ne utiče na rezultat operacije.

- Sad ostaje da se proveri još $3^3 = 27$ slučajeva.

Kako je b nilpotentni elemenat, ako bar jedna promenljiva (x, y ili z) ima vrednost b , jednakost $x * (y * z) = (x * y) * z$ će biti zadovoljena jer će izrazi na levoj i desnoj strani jednakosti imati vrednost b .

Ostaje da se proveri još $2^3 = 8$ slučajeva.

Ovo se može proveriti direktno očitavanjem iz tablice

$$a * (a * a) = a = (a * a) * a,$$

$$a * (d * a) = b = (a * d) * a,$$

$$d * (a * a) = b = (d * a) * a,$$

$$d * (d * a) = b = (d * d) * a,$$

$$a * (a * d) = b = (a * a) * d,$$

$$a * (d * d) = b = (a * d) * d,$$

$$d * (a * d) = b = (d * a) * d,$$

$$d * (d * d) = d = (d * d) * d,$$

pa grupoid $(A, *)$ jeste asocijativan.

aa a	ddd
aad	dda
ada	dad
a dd	daa

Neka su $(G, *)$ i $(H, \circ)$ grupoidi kod kojih je $G = \{a, b\}$ i $H = \{A, B\}$, a operacije $*$ i $\circ$ su definisane sledećim Kejljevim tablicama

$*$	a	b	$\circ$	A	B
a	a	b	A	A	B
b	b	a	B	B	A

$$h = \begin{pmatrix} a & b \\ A & B \end{pmatrix}$$

$$h(a) = A$$

$$h(b) = B$$

Može se uočiti da se grupoidi $(G, *)$ i $(H, \circ)$ razlikuju samo po simbolu operacije i po "veličini slova", tj. može se reći da je grupoid $(H, \circ)$ dobijen od grupoida $(G, *)$ tako što su u grupoidu $(G, *)$ preoznačeni elementi i operacija. Pri tome je struktura preoznačenog grupoida $(H, \circ)$ ostala ista kao i struktura polaznog grupoida $(G, *)$. U ovom slučaju kaže se da su ta dva grupoida ista (jednaka) do na izomorfizam, što se definiše na sledeći način.

$$G = \{1, 2\}$$

$*$	1	2
1	1	1
2	1	2

$$H = \{u, m\}$$

$\circ$	u	m
u	u	m
m	m	m

$$a \cdot b = c \quad e \quad h(e) = h(a) \circ h(b) = h(c)$$

Neka su $\mathcal{G} = (G, *)$ i $\mathcal{H} = (H, \circ)$ grupoidi, i neka je $h: G \rightarrow H$.
Funkcija h je **homomorfizam** grupoida $\mathcal{G}$ u grupoid $\mathcal{H}$ ako

IZOMORFIZAM

||

HOMOMORFIZAM

+

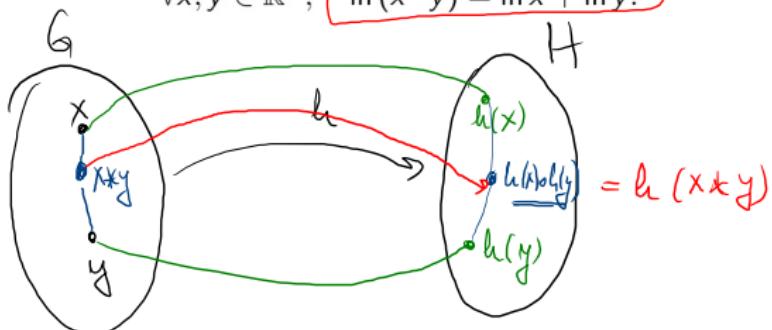
BIOJEKCIJA

$$\forall x, y \in G, h(\underline{x * y}) = h(\underline{x}) \circ h(\underline{y}).$$

Ako je homomorfizam h bijektivna funkcija tada se funkcija h naziva **izomorfizam**, i kaže se da je grupoid $\mathcal{G}$ izomorfan sa grupoidom $\mathcal{H}$, što se zapisuje sa $\mathcal{G} \simeq \mathcal{H}$.

Primer: Funkcija $\ln: \mathbb{R}^+ \rightarrow \mathbb{R}$ je izomorfizam grupoida $(\mathbb{R}^+, \cdot)$ u $(\mathbb{R}, +)$ jer je funkcija $\ln$ bijekcija i važi

$$\forall x, y \in \mathbb{R}^+, \boxed{\ln(x \cdot y) = \ln x + \ln y.}$$

Izomorfizam "prenosi" osobine sa jednog grupoida na drugi. Ako je $h : G \longrightarrow H$ izomorfizam grupoida $\mathcal{G} = (G, *)$ u grupoid $\mathcal{H} = (H, \circ)$, tada svaka "zakonitost" koja važi u $\mathcal{G}$ važi i u $\mathcal{H}$, tj.

- ▶ ako je grupoid $\mathcal{G}$ asocijativan tada je i grupoid $\mathcal{H}$ asocijativan;
- ▶ ako je grupoid $\mathcal{G}$ komutativan tada je i grupoid $\mathcal{H}$ komutativan;
- ▶ ako postoji neutralni element $e_1 \in G$ u grupoidu $\mathcal{G}$ tada je $e_2 = h(e_1) \in H$ neutralni elemenat grupoida $\mathcal{H}$;
- ▶ ako su $x \in G$ i $y \in G$ međusobno inverzni elementi u grupoidu $\mathcal{G}$ tada su $h(x) \in H$ i $h(y) \in H$ međusobno inverzni elementi u grupoidu $\mathcal{H}$.

Kako izomorfizam "prenosi" sve osobine iz jednog grupoida u drugi najčešće se koristi na sledeći način: Ako je potrebno ispitati osobine grupoida $(H, \circ)$, dovoljno je pronaći izomorfizam između njega i nekog grupoida čije osobine su već poznate pa će zbog izomorfizma one važiti i u $(H, \circ)$.

Ako su grupoidi $\mathcal{G} = (G, *)$ i $\mathcal{H} = (H, \circ)$ definisani Kejlijevim tablicama i ako je $h : G \longrightarrow H$ izomorfizam grupoida $\mathcal{G}$ u grupoid $\mathcal{H}$ tada, ako se u tablici grupoida $\mathcal{G}$ svaki elemenat $x \in G$ zameni elementom $h(x) \in H$ dobija se tablica grupoida $\mathcal{H}$, a važi i obrnuto, ako je $h : G \longrightarrow H$ bijekcija i ako se tablica grupoida $\mathcal{H}$ može dobiti tako što se u tablici grupoida $\mathcal{G}$ svaki elemenat $x \in G$ zameni elementom $h(x) \in H$ onda je h izomorfizam.

Primer: Neka je $B = \{1, 2, 3, 6\}$ i na skupu B neka je deta operacija "najmanji zajednički sadržalac" ($NZS(x, y)$) je najmanji elemenat skupa B koji je deljiv i sa x i sa y).

Na osnovu Kejljeve tablice

NZS	1	2	3	6
1	1	2	3	6
2	2	2	6	6
3	3	6	3	6
6	6	6	6	6

$$NZS(\emptyset, 1) = 6$$

$$NZS(\emptyset, 2) = 6$$

$$1 \neq 2$$

može se zaključiti

- ▶ zatvorenost: u tablici se javljaju samo elementi skupa $B \neq \emptyset$, pa (B, NZS) jeste grupoid;
- ▶ komutativnost: tablica je simetrična u odnosu na glavnu dijagonalu pa grupoid (B, NZS) jeste komutativan;
- ▶ idempotentnost: na glavnoj dijagonali su poređani elementi skupa A baš onako kako su poređani u graničnoj vrsti i koloni pa grupoid (B, NZS) jeste idempotentan;

- ▶ neutralni elemenat: elemenat $1 \in B$ je neutralni elemenat grupoida (B, NZS) jer je njegova vrsta jednaka graničnoj vrsti, a njegova kolona jednaka graničnoj koloni;
- ▶ inverzni elemenat: osim elementa 1 koji je sam sebi inverzan ($1 * 1 = 1$) ostali elementi nemaju inverzne;
- ▶ nilpotentni elemenat: elemenat $6 \in B$ je nilpotentni elemenat jer se cela njegova vrsta i kolona popunjeni sa njim samim;
- ▶ grupoid $(B, *)$ nije kancelativan jer je recimo $NZS(6, 1) = NZS(6, 2)$ a $1 \neq 2$;

- asocijativnost je ovde veoma teško pokazati i zbog toga će biti iskorišćen izomorfizam.

Ako se pogleda Primer* može se uočiti da se do sad ispitane osobine grupoida (B, NZS) poklapaju sa osobinama grupoida ($A, *$) iz Primera*. Funkcija $f : A \rightarrow B$ data sa

$$f = \begin{pmatrix} c & b \\ a & d \\ 1 & 6 \end{pmatrix}$$

$$f = \begin{pmatrix} a & b & c & d \\ 3 & 6 & 1 & 2 \end{pmatrix}$$

je očigledno bijekcija.

Kada se u tablici operacije $*$ (prva tablica) zameni svako pojavljivanje slova a brojem 3, slova b brojem 6, slova c brojem 1 i slova d brojem 2 dobija se druga tablica

Primer*: $(A, *)$

$*$	a	b	c	d
a	a	b	a	b
b	b	b	b	b
c	a	b	c	d
d	b	b	d	d

3	3	6	3	6
6	6	6	6	6
1	3	6	1	2
2	6	6	2	2

Kada se zatim preslažu kolone i vrste u drugoj tablici dobija se baš

NZS	1	2	3	6
1	1	2	3	6
2	2	2	6	6
3	3	6	3	6
6	6	6	6	6

što znači da je funkcija f izomorfizam grupoida $(A, *)$ u grupoid (B, NZS) .

Kako je u Primeru* dokazano da je $(A, *)$ asocijativan grupoid zbog ovog izomorfizma sledi da je i grupoid (B, NZS) asocijativan.

Sve ostale osobine grupoida (B, NZS) takođe slede iz izomorfizma i nisu morale biti posebno ispitivane.